

Sygn. akt V CSK 151/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa X.

przeciwko Y. i małż. Z. reprezentowanemu przez przedstawicielkę ustawową Y.

o zaprzeczenie ojcostwa,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 lutego 2014 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej Y. od wyroku

Sądu Okręgowego w [...]

z dnia 6 grudnia 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Rejonowego w [...]
z dnia 31 sierpnia 2012 r., znosi postępowanie w całości od
rozprawy z dnia 28 sierpnia 2012 r. przed Sądem Rejonowym [...]
i przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2012 r. Sąd Rejonowy ustalił, że powód X. nie jest ojcem małoletniego Z., urodzonego [...] 2011 r., syna pozwanej Y.

Pozwana matka dziecka, jak również kurator ustanowiony dla reprezentowania w sprawie małoletniego dziecka wnieśli o oddalenie powództwa. Pozwana w trakcie postępowania odmówiła zgody na przeprowadzenie badań genetycznych dziecka. Sąd pierwszej instancji ustalił, że małoletni Z. urodził się [...] z małżeństwa stron zawartego [...] 2010 r. Powód nie widział dziecka. O ciąży żony dowiedział się w sierpniu 2010 r. i początkowo cieszył się z tego faktu bowiem kilka miesięcy wcześniej pozwana poroniła pierwszą ciążę, a oboje oczekiwali wtedy dziecka. Wkrótce jednak po powrocie z podróży poślubnej małżonkowie zaczęli się kłócić, dochodziło do rękoczynów. Powód posądzał żonę o zdradę m.in. z tego względu, że korespondowała w Internecie z innym mężczyzną w sprawach osobistych. Ostatecznie 4 października 2010 r. powód wyprowadził się ze wspólnego mieszkania. W czasie jednej z późniejszych sprzeczek pozwana zasugerowała, że powód nie jest ojcem dziecka. Wyrokiem z dnia 14 lipca 2011 r. Sąd Okręgowy rozwiązał małżeństwo stron przez rozwód. Powód w liście z dnia 17 sierpnia 2011 r. zaproponował pozwanej badania genetyczne w celu ustalenia pochodzenia dziecka, jednak pozwana tę propozycję zlekceważyła. Sąd Rejonowy w odrębnej sprawie wszczętej przez powoda oddalił jego wniosek o wydanie zarządzenia zezwalającego na pobranie małoletniemu krwi w celu poddania jej badaniu pod kątem ojcostwa powoda.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, zebrane w sprawie dowody nie pozwoliły na jednoznaczne stwierdzenie, iż powód nie jest ojcem małoletniego Z. Brak możliwości obalenia domniemania jego ojcostwa, wynikającego z art. 62 § 1 k.r.o., wynikał tylko z konsekwentnego oporu pozwanej przed przeprowadzeniem dowodu z badań genetycznych. Zatem takie okoliczności, jak szybkie zajście przez pozwaną w ponowną ciążę, o której powód dowiedział się tuż po weselu, rychły i burzliwy konflikt stron, jaki towarzyszył ich krótkiemu i nieudanemu pożyciu, częste rozłąki faktyczne małżonków, korespondencja e-mailowa pozwanej z innym mężczyzną oraz jej komentarz dotyczący ojcostwa powoda, to fakty uzasadniające

wątpliwości domniemanego ojca. Odmowa przeprowadzenia badań genetycznych DNA nie pozwoliła na włączenie w poczet materiału dowodowego jedyne go obiektywnego dowodu, którym powód, wnoszący o jego przeprowadzenie, miałby możliwość wykazania pochodzenia dziecka od innego mężczyzny. Opór pozwanej, uzasadniony wyłącznie przyczynami ambicjonalnymi, skutkowa ł ujemną oceną jej postawy procesowej i uwiarygodnia ł stanowisko powoda. Sąd, mając na uwadze przepis art. 233 § 2 k.p.c., ocenił taką postawę procesową pozwanej za obawę przed wynikami tych badań, mogących potwierdzić słuszność żądania powoda. W konsekwencji uwzględni ł powództwo.

Wyrokiem z dnia 6 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy oddali ł apelację pozwanej, przyjmując za prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i dzieląc jego ocenę prawną.

Od powyższego wyroku skargę kasacyjną wniosła pozwana. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzuciła naruszenie przepisów: art. 67 k.r.o., art. 62 § 1 k.r.o., art. 3 Konwencji o Prawach Dziecka z 1989 r. i art. 63 k.r.o. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzuciła naruszenie: art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 457 k.p.c., art. 365 k.p.c., art. 74 k.p.c. w zw. z art. 331 § 2 k.p.c., art. 233 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c. Pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Rejonowego z dnia 31 sierpnia 2012 r. i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważy ł, co następuje:

Pozwanymi w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa wytaczanej przez męża matki, zgodnie z art. 66 k.r.o., są łącznie matka i dziecko. Ze względu na przepis art. 98 § 3 w zw. z § 2 pkt 2 k.r.o., matka małoletniego dziecka nie może go reprezentować jako jego przedstawicielka ustawowa w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa. Zgodnie bowiem z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka jako jego przedstawiciel ustawowy przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania

i wychowania. Przepis ten, według art. 98 § 3 k.r.o., stosuje się odpowiednio w postępowaniu sądowym. W takim przypadku, jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy (art. 99 k.r.o.). Taki kurator do reprezentowania w sprawie małoletniego pozwanego Z. został ustanowiony przez sąd opiekuńczy. Kurator ten jednak tylko przez pewien czas brał udział w postępowaniu. Jeszcze przed Sądem pierwszej instancji nie został on zawiadomiony o terminie rozprawy – w dniu 28 sierpnia 2012 r. - poprzedzającej wydanie wyroku. Nie doręczono mu także odpisu postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 13 lipca 2012 r. o podjęciu zawieszono wcześniej postępowania w sprawie. Natomiast po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji, mimo że pomiędzy pozwanymi zachodziło współuczestnictwo konieczne o charakterze jednolitym, nie doręczono mu – zgodnie z art. 331 § w zw. z art. 73 § 2 k.p.c. - uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego sporządzonego na wniosek pozwanej. Tymczasem w takiej sytuacji doręczenie uzasadnienia wyroku powinno nastąpić każdemu współuczestnikowi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 1968 r., I CR 224/68, OSNC 1969, nr 11, poz. 202). Następnie kuratora reprezentującego małoletniego pozwanego nie zawiadomiono o terminie rozprawy przed Sądem drugiej instancji. Z treści wyroku zaskarżonego skargą kasacyjną wynika zaś, że Sąd Okręgowy przyjął, iż małoletni pozwany był reprezentowany w sprawie przez matkę jako jego przedstawicielkę ustawową. Ustalono wyżej okoliczności uzasadniają podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut nieważności postępowania z przyczyny określonej w art. 379 pkt 5 k.p.c., począwszy od ostatniej rozprawy przed Sądem pierwszej instancji z powodu pozbawienia możliwości obrony swych praw przez pozwanego Z. Wbrew bowiem stanowisku Sądu Okręgowego, wynikającemu z treści sentencji zaskarżonego skargą kasacyjną wyroku, w postępowaniu pozwanego dziecka nie mogła reprezentować jego matka, jako jego przedstawicielka ustawowa, ze względu na regulację zawartą w powołanym na wstępie art. 98 § 3 w zw. z § 2 pkt 2 k.r.o. Zgodnie z art. 74 k.p.c., każdy ze współuczestników sporu ma prawo samodzielnie popierać sprawę, a na posiedzenie sądowe wzywa się wszystkich tych współuczestników, co do których sprawa nie jest zakończona. O pozbawieniu możliwości obrony swoich praw można

mówić wówczas, gdy stronie uniemożliwiono działanie w procesie osobiście bądź za pośrednictwem pełnomocnika, przedstawiciela ustawowego lub kuratora (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2007 r., I CSK 70/07, nie publ.).

Uzasadniony jest także zarzut naruszenia art. 457 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem w sprawach o zaprzeczenie pochodzenia dziecka zawiadamia się prokuratora o terminach rozprawy. Przepis ten, poprzez art. 391 § 1 k.p.c., ma również zastosowanie w postępowaniu przed sądem drugiej instancji i to niezależnie od tego, czy wcześniej – tak, jak to miało miejsce w sprawie – prokurator mimo doręczenia mu odpisu pozwu i zawiadamiania go o terminach rozpraw nie wziął udziału w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 1974 r., I CR 71/74, OSPiKA 1974, nr 10, poz. 205). Sąd Okręgowy nie zawiadomił prokuratora o terminie rozprawy. Naruszenie tego przepisu wprowadziło nie spowodowało nieważności postępowania, ale mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Uznanie zasadności zarzutu nieważności postępowania, jak również zarzutu naruszenia art. 457 k.p.c., wobec braku pewnej podstawy faktycznej, czyni przedwczesnym odniesienie się do pozostałych zarzutów naruszenia prawa materialnego podniesionych w skardze kasacyjnej. Należy jedynie zwrócić uwagę na to, że oceniając skutki procesowe odmowy wyrażenia zgody przez pozwaną matkę dziecka na badania genetyczne DNA, nie można pominąć znaczenia prawomocnego postanowienia sądu opiekuńczego, odmawiającego wyrażenia zgody na podstawie art. 109 k.r.o., na pobranie krwi od małoletniego pozwanego w celu przeprowadzenia tych badań. Oznacza ono bowiem, że w ocenie sądu opiekuńczego przeprowadzenie tych badań w świetle ustalonych w tej sprawie okoliczności byłoby sprzeczne z dobrem małoletniego dziecka.

Należy mieć także na względzie, że przeszkoda w postaci niemożności przeprowadzenia dowodu z badań DNA w celu ustalenia pochodzenia dziecka nie przesądza automatycznie ani o pozytywnym, ani o negatywnym wyniku sprawy o zaprzeczenie ojcostwa. Uwzględnienie tego powództwa może mieć miejsce wówczas, gdy zgodnie z art. 67 k.r.o. powód wykaże, iż nie jest ojcem dziecka. Uwzględnienie powództwa nie może więc nastąpić wówczas, gdy sąd po

przeprowadzeniu postępowania dowodowego nie ma przekonania, iż kwestionujący swoje ojcostwo mąż matki nie jest ojcem dziecka, a wniosek ten wyprowadza jedynie ze względu na negatywną ocenę postawy procesowej pozwanej matki dziecka, która odmówiła zgody na przeprowadzenie badań genetycznych dotyczących ustalenia pochodzenia dziecka. Wyłączenie ojcostwa męża matki musi bowiem wynikać z całą pewnością. W wyroku z dnia 9 listopada 2004 r., V CK 276/04 (Biul. SN 2005 r. Nr 9, poz. 10) Sąd Najwyższy - jeszcze przed zmianą art. 67 k.r.o. przewidującego wówczas konieczność wykazania niepodobieństwa, że mąż matki jest ojcem dziecka – przyjął, że w sprawie o zaprzeczenie ojcostwa sama obawa matki o wynik badania DNA, stanowiąca motyw odmowy poddania się pobraniu krwi swojej i dziecka, nie wystarcza do przyjęcia niepodobieństwa, aby mąż mógł być ojcem dziecka. Stanowisko to zachowało aktualność także po zmianie art. 67 k.r.o. W rozważanym przypadku, kwestionujący swoje ojcostwo mąż matki zobowiązany jest, zgodnie z art. 6 k.c. w zw. z art. 234 k.p.c. i art. 62 § 3 i art. 67 k.r.o., przedstawić inne dopuszczalne dowody wykazujące, że nie jest on ojcem dziecka, np. wykazujące, że nie mógł być ojcem dziecka, gdyż nie współżył z żoną w okresie poczęcia dziecka, albo że nie mógł być ojcem dziecka ze względów zdrowotnych, względnie wykazujące, że ojcostwo innego mężczyzny jest bardziej prawdopodobne (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 1982 r., IV CR 316/82 nie publ., z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1140/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 152, z dnia 13 października 2005 r., IV CK 169/05, nie publ., z dnia 19 października 2011 r., II CSK 87/11, nie publ.).

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. w zw. z art. 386 § 2, art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., orzeczono, jak w sentencji.